

Interview met de heer J.J.(Hans) Vos (1928)

Interview afgenomen de dato 1 mei 2017 te huize van de heer Vos te Bilthoven

Kader: het Oral History project 'Sprekend Humanisme'.

Opdrachtgever: Het Humanistisch Historisch Centrum in samenwerking met het Humanistisch Verbond.

Uitvoerende: Het Humanistisch Historisch Centrum.

Doelgroep: mensen die in de periode vanaf de oprichting van het Humanistisch Verbond (1946) tot tien jaar erna (1956) lid zijn geworden van het Verbond en van een lokale HV gemeenschap.

Doel: inzicht te krijgen wat het lidmaatschap van een lokale HV gemeenschap inhield. Voorts inzicht krijgen in wat humanistische waarden zijn voor deze groep respondenten uit de begintijd van het Verbond.

Soort interview: levensloopinterview.

Interviewer: Roy Jansen (HHC).

Onderwerpen: Vader uit een niet praktiserend Joods milieu, moeder remonstrants, vader was (gepromoveerd long)arts, Hans had een jongere broer, Broer was actief in het verzetswerk, catechisatie remonstrantse kerk Utrecht, D66, PvdA, Jan Terlouw, ouders slecht huwelijk, Hellendoorn, christelijke lagere school, scheiding ouders, Utrecht, Gemeentelijk Gymnasium, humanistische studentenvereniging (SVHG), studie natuurkunde, professor Kramer, Hans trouwde met Margriet, vijf jaar oudere vrouw, die kinderen, schoonvader gijzelaar Sint Michielsgestel, Vestdijk, Nederlands Indië, Hans heeft zijn vrouw in 1951 leren kennen in de SVHG, voorzitter SVHG Utrecht, zijn vrouw veterinaire opleiding te Utrecht, AJC, Jan Brandt Corstius, van Praag, Stuiveling, jeugdkampen, stenen voor brood, door Wim Geerts lid geworden van het HV Utrecht, werken bij TNO, Posterholt, Kea Schuurman, wethouder Katan, Hans werd voorzitter Humanitas Bilthoven, Esther Vrind-van Praag, Bureau voor Levens- en Gezinsmoeilijkheden.

I: #00:00:00-0#.362 En nu gaat de teller lopen inderdaad. Oké. Nou, meneer Vos nogmaals hartelijk dank dat u mij hebt willen ontvangen voor het interview in het kader van het project Sprekend Humanisme. De eerste correctie is al aangebracht. U bent waarschijnlijk niet in 1946 lid geworden, maar in 1951.

B: #00:00:29-6# Na 51.

I: #00:00:27-0# Na 51, oké, maar goed, dat is een kleinigheid, al is het natuurlijk interessant om iemand te spreken die inderdaad helemaal in het begin...

B: #00:00:31-2# Ik ben niet zo'n pionier geweest en überhaupt ben ik geen pionier geweest. Ik heb helemaal niet zoveel gedaan.

I: #00:00:38-7# Nee, nee, maar daar gaan we het over hebben. Ik heb een topiclijst met een aantal items en het begint met de achtergrond. Dus uit welk nest komt u, uit welk milieu komt u, welke levensovertuiging werd daar aangehangen. Kunt u daar iets over zeggen?

B: #00:00:31-0# Nou mijn vader komt uit een Joods milieu, die was al eigenlijk ... twee generaties denk ik, twee, drie generaties geen gelovige Joden meer. Ik denk dat de laatste echt gelovige, nou dat was het begin van de 19e eeuw. In feite is mijn vader en zijn broer zijn in 19... moet ik even nadenken 1998 ofzo gedoopt.

I: #00:01:12-2# 1898

B: #00:02:16-5# 1898 gedoopt.

I: #00:02:07-9# Aha

B: #00:02:05-2# Dat was helemaal niet de bedoeling dat je daar gelovig in was. Maar dat was een bewijs dat je erbij hoorde.

I: #00:02:10-7# Ja ja ja

B: #00:02:15-9# In Duitsland was het nog veel sterker.

I: #00:02:13-9# Ja

B: #00:02:16-3# Als je daar niet gedoopt was, dan was je een heiden en een communist en weet ik wat allemaal.

I: #00:02:21-7# Ja ja

B: #00:02:26-7# In Nederland was het niet zo sterk maar de dominee vond het ook heel normaal. Die heeft nooit...

I: #00:02:28-9# Ja ja, pragmatische redenen eigenlijk?

B: #00:02:32-0# Ja, gewoon, dat was een teken van goed gedrag zoiets, het heeft hem bij ons weten niet in de oorlog geholpen. Hij is dus in de oorlog, hij was arts, en heeft zijn artspraktijk moeten neerleggen. Maar hij was gemengd gehuwd en hij heeft de oorlog overleefd zonder....

I: #00:03:03-7# Hij heeft niet hoeven onderduiken?

B: #00:03:03-3# Nee, nou, eventjes een tijdje. Maar niet echt.

I: #00:03:05-5# Dus dat is het nest waaruit u komt.

B: #00:03:10-0# Mm?

I: #00:03:19-9# Dat is het nest, het milieu waaruit u komt.

B: #00:03:22-1# Ja ja

I: #00:03:12-7# Had u broers en zussen?

B: #00:03:19-1# 1 broer

I: #00:03:22-7# Ja?

B: #00:03:16-1# Ja, die is net zo. Die was zeer actief. Een ondergrondse man, die zei 'Ik heb het voordeel ik weet niet wat bang zijn is'. Dus hij heeft overvallen gepleegd enzo. Mijn vader was veel tammer, laat ik maar zeggen. Dat was van mijn vaderskant. Van mijn moederskant was het zeg maar liberaal, hoe noem je dat, vrijzinnig protestant.

I: #00:03:53-7# Ja, ja

B: #00:03:57-3# Deed er niets aan, daar kwam het eigenlijk op neer, maar ? Oom was dominee en zo dus uit familietraditie met het gebouw van de kerk dan dat ze? Ik heb nooit enig teken van geloof gezien.

I: #00:04:22-5# Van vroomheid. (gelach)

B: #00:04:22-3# Nee, nee

I: #00:04:28-3# Ok

B: #00:04:24-9# Maar ik ben dus braaf naar catechisatie geweest van de remonstrantse kerk in Utrecht. Het was best aardig. Ik heb, geloof ik niks, van godsdienst geleerd. Maar toen op een gegeven moment was het laatste jaar een aanneming-catechisatie en toen zei ik tegen mijn moeder: 'Maar ik wil helemaal niet aangenomen worden, dus ik zal maar even stoppen'. Toen zei mijn moeder: 'Och, het geloof komt vanzelf wel'.

I: #00:05:00-4# Hoe oud was u toen?

B: #00:04:58-8# 18 of 17.

I: #00:05:09-2# Ja ja. Aan het puberen, adolescentengedrag.

B: #00:05:06-4# Ja, nou ja.

I: #00:05:06-7# Ja ja.

B: #00:05:06-5# Ik ben dus nooit catechisatie verder, echt aannemings-catechisatie, gaan doen. Ik ben dus wel in de kerk geweest voor begrafenissen of zo.

I: #00:05:18-8# Maar geen actief lid. Kerklid.

B: #00:05:27-0# Nee nee, oké

I: #00:05:48-3# De politieke overtuiging hebben we het al eigenlijk een beetje over gehad, dus een liberaal vrijzinnig milieu. (B: Ik ben zelfs een korte tijd lid geweest van D66. Dat was ten eerste, ik vond dus in die tijd ?)

I: #00:05:44-4# Ten tijde van de oprichting 1966, was dat in die tijd? Ja ja

B: #00:05:47-4# Toen was, moet ik even nadenken, toen was de Partij van de Arbeid helemaal extreem links, tien over rood enzo en de VVD was ontzettend conservatief, en er was een gat gevallen en daar viel D66 in. En toen ben ik lid geworden en ik was bovendien semi-verwant aan Jan Terlouw dus ik ?

I: #00:06:18-9# Qua academische achtergrond, bedoelt u dat? Of is het familie van u?

B: #00:06:20-9# Nou, hij is getrouwd met een achternicht van mij, dus ik ben bij zijn trouwen geweest.

I: #00:06:24-6# Hij is toch fysicus toch? Jan Terlouw is toch ook een fysicus?

B: #00:06:31-0# Ja, ja, ik ken hem ook uit Fysica. Maar hij was 3 jaar jonger dan ik.

I: #00:04:24-6# Ja ja

B: #00:06:40-0# Nu ga ik eerst even naar de koffie kijken.

I: #00:06:49-5# De maatschappelijke positie, sociaal-economische omstandigheden kunt u daar nog iets over zeggen? Indirect heeft u dat al gedaan natuurlijk. Wat deed uw vader?

B: #00:07:08-8# Hij was....

I: #00:07:02-8# Arts was die.

B: #00:07:02-2# Longarts. Gepromoveerd. En is toen, dat is wel interessant voor achtergrondinformatie, hij is gepromoveerd in Groningen en toen had hij de keuze tussen zich vrij vestigen, maar als overgang iets van assistent of hoofdassistent werden de opleidingen geleidelijk aan ? een overgang en dan word je of hoogleraar of je kan langzamerhand helemaal leven van een privépraktijk. Mijn moeder had een slecht huwelijk. Mijn moeder was als de dood voor vrije vestiging en geen pensioen en zo.

I: #00:08:02-7# Oh ja, ja

B: #00:08:08-1# Ze konden ook bij het sanatorium komen wat mijn grootvader min of meer had opgericht had voor tuberculose.

I: #00:08:15-6# Waar was dat, welke plaats?

B: #00:08:10-4# Dan moet ik even teruggaan in de tijd. Mijn grootvader was arts ook, de eerste gestudeerde in de familie. Die werd arts in Halm in Noord-Friesland en heeft dat met veel plezier gedaan en leerde ook Fries en zo. Hij vond het heel leuk. Maar hij kwam tot de ontdekking dat Halm doodarm was. En veel werkeloosheid, veel dronkenschap en veel tuberculose. En hij legde dat verband, hij zei: 'Ja, dat hangt allemaal met elkaar samen'. En dat heeft hem ertoe gebracht om, toen er een advertentie was voor een op te richten sanatorium, om te solliciteren en hij is daar 35 jaar directeur geweest in de opbouwfase van het sanatorium en heeft daar indrukwekkend veel werk gedaan.

I: #00:09:25-1# Ja

B: #00:09:29-3# Ja en toen mijn vader afstudeerde, was de keuze op vrije vestiging met alle risico's van dien, of hij kon ook onder zijn vader komen, ik denk eerlijk gezegd - ik heb dat nooit van hemzelf gehoord - dat hij verre geprefereerd zou hebben om in Groningen te blijven. Überhaupt om onder je vader te werken, is niet alles. Maar mijn moeder zal wel doorgedreven hebben dat ze gewoon naar Hellendoorn gingen met een vast pensioen.

I: #00:10:08-8# Ja, een zekerder bestaan.

B: #00:10:12-1# Ja, dat was natuurlijk achteraf helemaal niet zo zeker. Zeker het bedrag niet.

I: #00:10:10-1# Nee

B: #00:10:07-9# En bovendien had hij het idee dat ze daar een beetje de koningin kon worden, laat ik maar zeggen daar. Nou dat is allemaal grondig misgelopen. Dat huwelijk was een dom huwelijk. Als ik de verlovingsbrieven die ik wel eens ingekeken heb, zie, dan zeg ik: 'Ja, ze hebben elkaar nooit aanvaard zoals ze waren'. Mijn

vader heeft eens gezegd: 'Ik vind je heerlijk, maar we gaan je wel veranderen'. Nou, dat is dus niet gelukt.

I: #00:10:43-2# Nee

B: #00:10:46-9# Ik ben dus na de scheiding van mijn ouders met mijn jongere broer Erik in Utrecht beland.

I: #00:10:52-5# Ja, om te studeren?

B: #00:11:06-1# Nou ja, ik moest eerst nog naar de lagere school. Ik was 10 jaar.

I: #00:11:05-7# Maar bent u met uw moeder meegegaan? Of

B: #00:11:06-5# Ja, ja

I: #00:11:06-0# Dus moeder ging uit het noorden weg naar Utrecht?

B: #00:10:21-5# Uit Hellendoorn. Maar hij is dus wel meegegaan naar Hellendoorn, maar daar is het huwelijk fout gelopen.

I: #00:11:23-7# Ja, oké. Opleiding, scholing, u heeft al iets verteld over uw achtergrond.

B: #00:11:48-9# Gymnasium gedaan

I: #00:11:32-7# Gymnasium ja

B: #00:11:43-8# Dat is allemaal vlot gegaan.

I: #00:11:31-9# Ja, op het Christelijk gymnasium in Utrecht?

B: #00:11:40-4# Gemeentelijk gymnasium

I: #00:11:54-7# Ja ja

B: #00:11:45-8# Ja, dat is allemaal vlot gegaan. Ik heb daar geen problemen mee gehad. Ik heb ook niet, moet ik eerlijk zeggen, veel lol in gehad. Er zijn mensen die juichen over het gymnasiale opleiding, nou, dat zal dan wel, maar het was niet aan mij besteed.

I: #00:12:01-0# Waar lag dat aan?

B: #00:12:10-2# Ja... dat weet ik eigenlijk niet, maar ik heb er geen slechte herinneringen aan, maar ook geen goede.

I: #00:12:22-3# Eerder een noodzakelijk kwaad om een middelbare school af te ronden.

B: #00:12:34-4# Nou ja, kwaad kan ik ook niet zeggen. Ik heb het gewoon gevolgd omdat mijn moeder mij erop zette. Daar kwam het op neer. De beste, dat is ook een heel mooi verhaal, de beste herinneringen heb ik aan de lagere school in Hellendoorn. Ik ben dus nog 5 jaar op de lagere school in Hellendoorn geweest. Daar kwam ik op de christelijke school, er was ook een openbare school, maar daar moest je de gevaarlijke drukke highway, viel achteraf nog wel mee, geloof ik, over. De christelijke school was een nieuw gebouw en lag aan deze kant en daar hoefde ik nergens overheen te kruisen. Maar ik heb die christelijke school leuk gevonden, daar heb ik een goede herinnering aan. Misschien ook wel doordat je lokalen had met 3 klassen. 1 en 2 samen.

I: #00:13:40-7# Verschillende niveaus.

B: #00:13:51-1# Ja, je had 1 en 2, dan zaten we bij de juffrouw en dan 3, 4 en 5 zaten bij de meester en 6, 7, 8, 9, 10 net zolang tot je 14 was. Dan kon je er vanaf, was bij de hoofdonderwijzer.

I: #00:14:00-3# Ja ja

B: #00:14:03-6# Dat was een soort van Montessori-achtige situatie. Want de onderwijzer kon zich niet altijd bemoeien met elke klas. En dat vond ik heerlijk. Je kon met je buurman overleggen en zo, dat was eigenlijk best modern.

I: #00:14:22-7# Helemaal des Montessori's hé? Zelfstandig werken.

B: #00:14:25-5# Dat was gewoon standaard. Maar daar heb ik ook een beetje bijbelse scholing gekregen. Ik moest toen bidden en dat soort dingen. Ik heb nooit begrepen dat het met geloof te maken had, bidden, dat je zo moest zitten. Maar ik heb nooit begrepen dat het iets met geloof te maken had.

I: #00:14:49-1# Nee, nee

B: #00:14:54-4# En daarna ben ik op een openbare school in Utrecht terechtgekomen.

I: #00:14:55-3# Maar als het niet met geloof te maken had voor uw gevoel, welke betekenis had het dan wel?

B: #00:15:00-5# Mooie verhalen.

B: #00:15:02-9# Ik kan me dat zelf niet zo herinneren, maar mijn grootvader vertelde mij wel dat ik enthousiaste verhalen vertelde over iemand die driemaal in de Jordaan kwam en toen was hij van zijn melaatsheid af enzo. Dat waren toch mooie verhalen.

I: #00:15:03-6# Zeker

B: #00:15:21-2# Maar wat het met geloof te maken had, is mij volstrekt ontgaan.

I: #00:15:21-1# Ja, oké

B: #00:15:26-5# En mijn moeder was dus remonstrants.

I: #00:15:26-7# Ja

B: #00:15:28-6# En die heeft mij dus ook op catechisatie gedaan.

I: #00:15:30-2# Ja

B: #00:15:32-1# Dominee De Koning, dat was toen een van de coryfeeën van de remonstranten en ik kan mij niet herinneren dat we ooit over God gepraat hebben.

I: #00:15:47-8# Merkwaardig, merkwaardig.

B: #00:15:51-2# Ik herinner me dat hij over de arbeidstoestanden bij Verkade praatte en vele andere dingen waarschijnlijk, maar ik kan me niet herinneren dat God ter sprake kwam.

I: #00:16:00-3# De remonstrantse kerk. Oké, dus lagere school op de christelijke school met veel plezier, en vervolgens het gymnasium waar u niet veel sterke herinneringen aan hebt.

B: #00:16:10-8# Nee

I: #00:16:13-4# Heeft u ook geen vriendschappen overgehouden aan uw gymnasiumtijd?

B: #00:16:17-2# Ja. Ik ben iemand die heel moeilijk vrienden maakt kennelijk. Ik ben niet erg sociaal.

I: #00:16:25-2# U bent een solist.

B: #00:16:35-7# Ja, maar bij het gymnasium ga je van de 4e naar de 5e, dan ga je helemaal hergroeperen. Dan gaan de bèta's en de alfa's uit elkaar. En toen zei een jongen in de A-klas - ik zat in de B-klas, want ik was een V van Vos - die zei tegen zijn moeder: 'En nu krijg ik een vriend'. Wist ik niet, maar dat was ik en dat is een vriendschap voor het leven gebleven.

I: #00:16:59-9# Kijk. Dus u bent eigenlijk aangewezen. Van: 'Dit is mijn vriend'.

B: #00:17:05-0# Ja, ja, ja

B: #00:17:16-4# O, dat is een hele boeiende vriendschap geweest. En die heeft mij in feite ook op het SHG gekregen, laat ik maar zeggen, humanistisch studentenvereniging.

B: #00:15:59-7# Oké. Gingen jullie ook samen studeren?

I: #00:17:21-9# We gingen allebei studeren, hij Biologie en is tenslotte geëindigd als hoogleraar Botanie in Zürich.

B: #00:17:30-9# Kijk aan.

I: #00:17:33-2# En ik heb natuurkunde gestudeerd. Maar o ja, deze jongen is een hele bijzondere jongen. Zijn vader was hoogleraar in Berlijn, een van de ? in de Berlijnse universiteit.

B: #00:18:00-9# De Humboldt-universiteit?

I: #00:17:54-5# Dat zou kunnen dat het zo heet, ja, dat weet ik niet. En hij heeft naam gemaakt vooral als de ontdekker van de ADHD.

B: #00:18:13-3# Kijk aan.

B: #00:18:18-9# (I: Maar was hij helemaal Joods?) Nee, zijn moeder was Joods met een ? de vader was dus Joods, niet gelovig. Die man heb ik goed leren kennen en dat was echt iemand die bijzonder de moeite waard was. Hij is natuurlijk door de Duitsers ontslagen en weet ik wat voor alle ellende. Heeft geprobeerd in Amerika een baan te krijgen. Maar dat lukte alsmaar niet want zijn Engels was abominabel. Maar in Amerika zocht hij ook even zijn collega Einstein op. Hij kende die mensen en misschien nog wel een ander interessant verhaal van deze man. Hij moet rond 1910 een bezoek gebracht hebben, hij was ook kunstzinnig geïnteresseerd, en moet een bezoek aan de tentoonstelling gebracht hebben en zag daar een schilderij. Dat leek me zo bijzonder, ik heb een half uur op een stoel gezeten op ruime afstand om daar eens naar te kijken in alle rust. Dan moet ik toch eens kijken wie dat geschilderd heeft. De naam had hij nooit gehoord 'Picasso'. Zo'n kunstkenner was het ook niet.

I: #00:19:45-4# Ja, ja. Over welke tijd spreken we dan?

B: #00:19:50-9# Dat was in 1910 zo'n beetje.

I: #00:19:45-5# Ja, ja, ja

B: #00:19:51-7# Dus het oude Duitsland is de ? Ik klets maar een beetje door. Je moet eerst hoogleraar zijn en dan kan je eens gaan kijken wat voor vrouw geschikt voor jou is. Dus toen ik met Margriet aan kwam zetten bij hun, toen vonden ze het maar raar, ik was nog niet eens gepromoveerd, dat doe je niet en bovendien een vrouw die ouder is, zij is 5/6 jaar ouder dan ik, vonden ze ook niks. Maar goed, mijn vrouw heeft ze veroverd. ? laat getrouwd. Maar, o ja, mijn vriend en zoon die is na zijn promotie, denk ik, of misschien nog voor die tijd, ik weet het niet precies meer, een jaar in Suriname onderzoek gedaan en toen heb ik afgesproken dat ik tenminste één keer per, zijn moeder was toen al dood, één keer per week zijn vader zou bezoeken. Nou, ik had het gevoel, die man die moet ik uithoren voordat hij doodgaat. Die was zo de moeite waard. Eerst heeft hij me op mijn eigen vakgebied gezet, moet

je dat nog eens lezen.

I: #00:21:30-2# Ja, ja een inspirator.

B: #00:21:32-6# Ja, ja. Ik heb ook meegewerkt aan een biografie van hem.

I: #00:21:44-0# Ja ja, wat was zijn naam?

B: #00:21:52-2# Kramer

I: #00:21:42-6# Kramer, professor Kramer.

B: #00:21:46-6# Ja, maar ja, hij is in Duitsland ontslagen. En hij is in '38 met de Kristallnacht uit Duitsland ontkomen. En is hier door o.a. Rümke de hoogleraar ? Hoe heet dat?

I: #00:22:19-1# Psychologie?

B: #00:22:12-1# Psychiatrie

B: #00:22:10-6# Ja, psychiatrie, opgevangen, die heeft daar heel veel aan gedaan. Maar ja, dat bleef armoede en moeizaam allemaal. Ik denk dat ze vrij veel kunst hebben gekocht. In de jaren 30 of jaren 20 moet ik zeggen. En ik denk dat ze Entartete Kunst mee mochten nemen en dat ze die verkocht hebben in Nederland om ervan te leven.

I: #00:22:50-2# Kijk aan. Dus het het was Entartete Kunst, zei u dat? Was het Entartete Kunst?

B: #00:22:59-6# Ja dat was Klee enzo.

I: #00:22:59-8# Ja, ja Klee

I: #00:18:01-9# Die Blaue ? Die stroming

B: #00:23:06-3# Hij kende ze allemaal. Berlijn was in de jaren 20 een centrum van cultuur.

I: #00:23:10-6# Ja, ja, ja

B: #00:23:11-6# Ging ook veel naar concerten.

I: #00:23:14-3# Bertold Bertolt Brecht ?

B: #00:23:16-8# ? Ja. Maar het was de moeite waard om te weten, ik weet niet of de naam Helmons iets zegt

I: #00:23:28-8# Helmons? Nee

B: #00:23:27-5# Dat was een van de grote natuurwetenschappers van de 19e eeuw. Echt een van de giganten die met gemak de Nobelprijs had gekregen als die voor 1900 niet was doodgegaan.

I: #00:23:40-1# Ja, ja, ja

B: #00:23:45-8# Maar op een gegeven moment zei ik, maar Helmons die hebt u natuurlijk niet meer gekend. Dat was duidelijk een generatie daarvoor. Ja ik heb hem toch nog gekend, maar, ik heb hem één keer ontmoet. En toen ik mee mocht helpen om de boedel op te ruimen, weet ik wat allemaal, kwam er een gesigioneerde foto van Helmons tevoorschijn.

I: #00:24:16-4# Kijk

B: #00:24:19-5# Ik schets alleen maar. Het was een familie die zeer de moeite waard was.

I: #00:24:21-3# Ja, ja, ja. Maar hij werd dus hoogleraar in Zürich. Die vriend van u. Die vriend van u?

B: #00:24:56-1# Ja

I: #00:24:31-2# Leeft die nog?

B: #00:24:41-6# Nee. Een hersentumor gekregen, dus die is al 20 jaar dood.

I: #00:24:38-0# Ja, maar hij is de bedenker van de ADHD-aandoening?

B: #00:24:44-9# Niet die vriend van mij, maar zijn vader.

B: #00:24:44-0# Zijn vader ja, ja.

I: #00:24:48-9# Nou dat is wel de bedoeling over de achtergrond werd iets verteld over het gezin waar u uitkomt en wat zijlijnen naar vrienden, familie.

B: #00:25:01-9# Moet ik zeggen dus dat gezin is uit elkaar gevallen.

I: #00:25:04-8# Ja door de scheiding?

B: #00:25:04-1# Ja

B: #00:25:06-7# Door de scheiding. Dat heeft mijn moeder nooit kunnen verwerken.

I: #00:25:09-0# Nee

B: #00:25:11-3# Bitter geworden.

B: #00:25:14-2# Ik had een moeilijke relatie met mijn moeder. En dat is helemaal opgevangen. Ik had schitterende schoonouders en een heerlijke vrouw.

I: #00:25:33-0# Ja, ja

B: #00:25:33-0# Ja, dat is een Friese familie en hij is geëindigd als directeur van openbare werken in Haarlem en heeft in de oorlog, en dat is wel interessant te vermelden, is een van de mensen die als gijzelaar zijn opgepakt voor Michielsgestel.

I: #00:25:59-3# Ok

B: #00:26:01-1# Dat was op zichzelf nauwelijks een verdienste maar ja

I: #00:26:01-3#Nee, maar daar zaten alle intellectuelen van Nederland, Vestdijk en noem maar op.

B: #00:26:04-9# Het is een heerlijke tijd voor hem geweest.

I: #00:26:06-6# Ja, ja

B: #00:26:08-8# En niet alleen voor hem. Je denkt altijd bij een scheiding: 'Nou dat is toch wel een regeling. Niet alleen voor hem, je denkt bij een scheiding: 'Nou, dat is toch wel ? De eerste paar weken hebben ze inderdaad een aantal mensen doodgeschoten. En daarna nooit meer. En dan wen je eraan. Het was een broeinest van cultuur.

I: #00:26:26-8# Ja, ja

B: #00:26:33-4# Zoals Minnaard en burgemeester Oud en zo. En ik noem de naam Oud in dit verband, die is maar kort daarin geweest. Maar die zei net als mijn schoonvader dat het eigenlijk wel heerlijk om eens even geen bestuurlijke last te hebben.

I: #00:24:42-9# Ja, ondanks het feit dat je gegijzeld bent was dat toch een verademing. Ja, ja.

B: #00:26:55-7# Dat was in zekere zin een verademing. ? Ik heb altijd graag geschreven. Na de dood van mijn vrouw heb ik, zeg maar, drie schoenendozen vol met oude brieven gevonden van 1880 tot 1980. Die ben ik gaan lezen en met weglating van een hoop niet belangrijke dingen, dus een hoop geleuter, maar dat was bijzonder interessant en die heb ik vaak uitgetypt als boekjes voor de kinderen en kleinkinderen. Een van die boekjes is met ...Concentratie ik moet even nadenken. Concentratie is lang te handhaven ?

I: #00:28:09-5# We kunnen even stoppen.

B: #00:28:07-2# Jawel, nee, maar ik verklaar mijn aarzeling gewoon omdat ik niet meer weet waar ik ben gebleven.

I: #00:28:14-2# Ja, ja

B: #00:28:18-4# Die vader vertelt in een van zijn brieven die ik uitgetypt heb, dat het zo interessante verhalen af en toe zijn die hij hoort onder andere van, nou ben ik de naam van de spreker kwijt, maar dat is niet zo belangrijk, die was voorzitter van de volksraad van Indië geweest, en die zei voor de oorlog, voor de Japanners kwamen werd er gespeculeerd over dat Indonesië onafhankelijk zou willen worden. Maar dat is een verloren zaak over overgegangene situatie, want eerlijk gezegd met de vliegverbindingen is de afstand zo kort dat het helemaal geen zin heeft om je af te splitsen. Dus vergeet het maar die onafhankelijkheidsbeweging. Nou mijn schoonvader zei: 'Ja, dat heeft mijn gedachten daarover', want hij was ? in zijn opvattingen toch veranderd, het was de moeite waard wat hij zei. Ik denk achteraf dat mijn schoonvader beter zat....?

I: #00:29:44-5# Hij zei eigenlijk vanwege de korte afstanden door het vliegverkeer toendertijd

B: #00:29:43-5# Is de onafhankelijkheid ten dode opgeschreven.

I: #00:29:49-0# Niet aan beginnen. Dus niet aan beginnen aan die onafhankelijkheid. Dat heeft hij toch onderschat, dat nationalisme daar.

B: #00:29:58-1# En mijn schoonvader was best geïnteresseerd want die heeft van 1917 tot 1922 in Indonesië (toen nog Indië) als ingenieur gewerkt.

I: #00:30:07-2# Ja, ja

B: #00:30:12-7# Nou ja, ik meld dat ook omdat de contacten met mijn schoonfamilie aanzienlijk beter waren dan met mijn eigen ouders.

I: #00:30:25-7# Ja, dat hoor je vaker hé

B: #00:30:31-3# Nou, die waren gelukkig met mij en ik was gelukkig met hen.

I: #00:30:35-6# Ja, een surrogaatouders.

B: #00:30:42-5# Ja, mijn moeder heeft dus mijn vrouw nooit aanvaard.

I: #00:30:47-1# Nee, vreselijk.

B: #00:30:48-7# Dat maakt het niet makkelijk.

I: #00:30:53-1# Zeker niet. Ok de achtergronden zijn voor mijn gevoel voldoende geschetst nu. We gaan nu over naar de belangstelling voor humanisme. U zei net in het eerste stuk dat u met uw vriend van dat gymnasium, u ging samen studeren maar jullie gingen ook naar studenten humanistisch

B: #00:31:15-0# Hij zei op een gegeven moment, toen waren we al beiden aan het studeren, is die SVHG, ik wist niet eens wat dat was, dat niet wat voor jou? Nou ik denk het niet, ik ben niet zo... maar goed.

I: #00:31:34-7# Wat was uw eerste bezwaar?

B: #00:31:37-0# Ik was niet zo organisatorisch

I: #00:31:39-2# Nee nee, om je ergens aan te verbinden.

B: #00:31:45-6# Ja, ik weet niet, nee ik dacht van niet. Maar goed ik ben wel lid geworden. En ik heb daar mijn vrouw opgepikt.

I: #00:31:49-7# Kijk

B: #00:31:53-2# Ik was op zichzelf wel, dat realiseer je niet, als je er middenin zit, mijn vrouw is laat gaan studeren, die heeft in 1940 eindexamen gedaan. En toen kon je eigenlijk nauwelijks meer erop rekenen dat je ? Is het dat ook geworden maar is eerst uitgeweken naar Deventer voor de opleiding Landbouw huishoudlerares. Ik moet even nadenken waarom ik deze stap maak

I: #00:32:42-2# Nou, u had het over de studentenvereniging, daar heeft u uw vrouw ontmoet.

B: #00:32:44-0# En die kwam dus in Utrecht en is daarna toch nog dierenarts geworden en is een jaar lid geweest van de UVSV, de vrouwelijke studentenvereniging. Had na een jaar gezegd: 'Nou, ik ken wel wat mensen die ik wil leren kennen en dat hele UVSV hoeft voor mij niet. Toen zijn ze collectief met een hele groep meisjes overgestapt naar de net opgerichte SVHG. En daar hebben we elkaar ontmoet, daar zijn we samen in het bestuur geraakt.

I: #00:33:22-0# Ja, ja. Kent u nog wat namen? Uit die tijd?

B: #00:33:32-9# Ja, zegt u dat wat?

I: #00:33:29-7# Nee, maar misschien zijn het bekende namen

B: #00:33:35-3# Ja nou, net overleden is een hoogleraar in spraakdefecten, nou moet ik even nadenken hoe hij ook al weer heette.

I: #00:33:51-5# Spraakdefecten?

B: #00:33:50-8# Ik zag een week of wat geleden in de krant dat hij overleden was.

I: #00:33:55-9# O ja, ja

B: #00:33:58-9# Hoogleraar ? in Utrecht. Ik kan even niet op zijn naam komen.

I: #00:34:11-8# Nou is dit ook niet zo belangrijk. Maar wat gebeurde daar allemaal bij de studentenvereniging op humanistische grondslag?

B: #00:34:15-3# Kijk dat was dus een / je had dus studentenverenigingen laat ik maar zeggen, dus gezelligheidsverenigingen die waren katholiek, waren natuurlijk wel geladen zal ik maar zeggen, waren natuurlijk neutraal maar de UVSV, het corps waren neutraal, maar daarnaast had je dus de / er was meer getinte

I: #00:34:56-8# Levensbeschouwelijk?

B: #00:34:56-8# Levensbeschouwelijk getinte. Bij de protestanten had je daar, god hoe heten ze ook alweer, dat was de ? NCSV, de Nederlandse Christen Studenten Vereniging, dat was op christelijke grondslag. en je had ook de ? de vrijzinnige en christelijke, en dan hebben ze gezegd: daar moet ook naast een humanistisch

I: #00:35:24-1# Ja

B: #00:35:27-0# En dat werd dus in 1941 of zoiets opgericht en daar zijn wij dus, mijn vrouw en ik samen, hebben elkaar leren kennen in het bestuur, ik ben een jaar voorzitter geweest.

I: #00:35:47-5# Dus nog voor de oprichting van het Humanistisch Verbond bestond er al een

B: #00:35:50-0# 1941 zei ik dat? 1941 maar dat is natuurlijk onzin. 1951

I: #00:35:54-0# 1951 ok

B: #00:36:04-4# Dat staat allemaal in het verhaaltje. Daar heb ik dus in het bestuur gezeten, moest je één keer per week moest je dan een programma in elkaar draaien laat ik maar zeggen. Er waren ook mensen wilden over Sartre praten en zo. Daar begreep ik niets van. Maar dat is een andere kwestie. Ik hoefde het alleen maar voor te zitten.

I: #00:36:24-5# (Gelach).

B: #00:36:29-3# Ja, ik ben niet diepgaand... er is waarschijnlijk nog wat koffie.

I: #00:37:03-4# Ja, maar ik heb nog. Ik moet niet zoveel koffie drinken. Ik heb genoeg. Wilt u nog een kopje?

B: #00:36:36-3# Ja, als er nou toch is. Kampen voor de humanistische studenten, nee, middelbare school je dus...

I: #00:36:56-3# Voor de middelbare scholieren werden kampen georganiseerd vanuit het SVHG?

B: #00:37:02-4# Ja de Vissius (?) had ook zulke kampen. Hij had kennelijk, dat was

een actief iemand en die vroeg of ik mee wou doen en dat heb ik een aantal jaren gedaan en met veel plezier. Er was één keer per jaar een vergadering van alle mensen die kampen leidden in het Humanistisch Verbond. En daar nam ik ook aan deel en daar kreeg ik op mijn donder dat we voor zo'n elitaire club kampen wilden leiden. Dat was asociaal.

I: #00:37:48-8# En wat was die elitaire club dan?

B: #00:37:51-3# Nou de middelbare school.

I: #00:37:55-4# Ok

B: #00:37:55-6# En het waren geen arbeidersjongens.

I: #00:37:54-7# Aha

B: #00:37:54-9# Ik denk dat ik eigenlijk al boven mijn macht tilde door een kamp te leiden zonder enige ervaring.

I: #00:38:04-4# Ja

B: #00:38:07-2# Maar toen bleek dus dat een hele groep AJC-ers, AJC werd in die tijd opgeheven, en die hebben zich massaal in het opportunisme ? gestort. En waar is het verschil tussen socialisme en humanisme, dat subtiele verschil zagen ze niet. Dus die vonden dat je niet meer in een aparte club mocht komen, mocht organiseren voor humanisten voor middelbare scholen.

I: #00:38:46-0# Ja, want dat was te elitair?

B: #00:38:51-6# Dat was te elitair. Ja, ja. Nou goed, ik zeg, luister ik heb geen enkel verstand van arbeidersjongens. Ik kan dat niet.

I: #00:38:56-0# Nee

B: #00:38:56-0# Dat wordt gedonder met kaatje.

I: #00:39:00-6# Ja. Maar moet je verstand hebben van arbeidersjongens om daar een kamp voor te organiseren?

B: #00:39:05-5# Ja, je moet enige relatie hebben en dat had ik niet.

I: #00:39:07-9# Nee, nee

B: #00:39:15-5# Maar het is wel interessant om te vertellen dat het dus in het Humanistisch Verbond een soort infiltratie van socialisten is geweest.

I: #00:39:17-7# Ja inderdaad. Vanuit het AJC? Dat is wat u zegt.

B: #00:39:25-9# Opgeheven AJC en die heeft zijn toevlucht gezocht in het Humanistisch Verbond.

I: #00:39:28-4# Ja, ja geïnfiltreerd?

B: #00:39:30-5# En er waren best veel socialisten onder, ook Brandt Corstius was vast en zeker ook socialist.

I: #00:39:38-3# Van Praag

B: #00:39:38-3# Stuiveling en zo.

I: #00:39:39-4# Ja, dus het was niet vreemd dat die ? AJC-ers

B: #00:39:45-5# Dat was niet vreemd maar het is ??

I: #00:39:59-0# Ja, zonder meer, maar heeft dat nog consequenties gehad? U werd eigenlijk gekapitteld.

B: #00:39:53-6# Nee, ze hadden er niks over te zeggen. Ik heb het wel gedaan en het is altijd, achteraf gezien een godswonder, want ik had over seksualiteit ook nooit wat gehoord dus.

I: #00:40:09-0# Vreemde tijden. Nou ja, begin jaren '50.

B: #00:40:15-8# Vreemde tijden, misschien ook wel vreemde hansworsten die niet zo erg van deze wereld wisten.

I: #00:40:22-3# Nee, wat gebeurde er op die kampen, wat werd er gedaan.

B: #00:40:25-4# Gewone kampen en ik hield één dag een verhaaltje over wat humanisme was.

I: #00:40:31-3# Ja, ja en wat vertelde u dan over het humanisme?

B: #00:40:39-1# Ja, ja wat vertelde ik dan, dat er een situatie was waarin je, nou dat heb ik hier ook verteld, dat het meisje ?? Nou, niemand wist raad met een humanist. Door de commandant van mijn club waar ik moest opkomen die vond, je moest kiezen tussen protestant of katholiek, dat wist 'ie, maar dat ik geen van beide wilde kiezen, dat was niet getolereerd. En dat was in de tijd dat de minister geloof ik sprak over stenen voor brood. Nou dat is op zichzelf boeiend, dat je die tijd hebt meegemaakt maar het humanisme was not done in die tijd. Dat was fout, je was of dit of dat.

I: #00:41:40-6# Maar u vertelde over het humanisme. Bij die scholieren

B: #00:41:41-1# Ik vertelde dat er dus een mogelijkheid was, dat het fatsoenlijk was maar niet bij een godsdienst hoorde.

I: #00:41:47-8# Werd dat geaccepteerd door die middelbare scholieren? Vond u een vruchtbare bodem voor uw verhaal?

B: #00:41:55-5# Waarschijnlijk. Ik had dus onder andere twee zonen van Brandt Corstius in het kamp.

I: #00:42:02-6# Kijk

B: #00:42:04-3# Die hoorden niks nieuws.

I: #00:42:07-9# Nee, nee, was dat Hugo Brandt Corstius?

B: #00:42:11-2# Hugo en Frank.

I: #00:42:16-3# Maar die waren al geïnfecteerd zal ik maar zeggen, door het humanisme vanwege hun vader.

B: #00:42:25-2# Ja, ? had geen verbazingwekkend verhaal, nee

I: #00:42:27-4# Wat stelde u centraal in uw verhaal over het humanisme?

B: #00:42:32-0# Weet ik niet meer. Maar dat het ook een fatsoenlijke club was.

I: #00:42:40-2# Maar toch wel iets meer, mag ik aannemen? Het gaat toch niet alleen maar om fatsoen bij het humanisme, of wel?

B: #00:42:48-5# Nou, dat is in feite / je kunt zeggen: dat geldt ook voor de protestanten en de katholieken, die zullen ook wel in het algemeen fatsoen in hun wapen hebben, er zijn weinig organisaties die onfatsoen in het vaandel dragen. Maar dat is inderdaad een reden. De buitenwereld vond: humanisten kon je niet vertrouwen, want die hadden geen moraal. Dus dat was dan de hoofdboodschap: je kunt ook een moraal hebben zonder dat je (I: zonder dat je gelooft) en ik denk dat ik dat ongeveer verteld heb. Ik heb niks meer op schrift

I: #00:43:37-4# Maar kunt u zich misschien nog herinneren dat het ook discussie uitlokte?

B: #00:43:41-7# Ik kan het me niet herinneren. Maar het is ook 50, 60 jaar geleden.

I: #00:43:48-8# Ja, dat is lang geleden. (Denkpauze) Dus belangstelling voor het humanisme was er eigenlijk al een beetje. Toen bent u lid geworden van die SVHG ? Hoe lang heeft dat geduurd, hoe lang bent u lid geweest van die club?

B: #00:44:00-3# Ik ben in '51 lid geworden denk ik en ik ben ik '53 afgestudeerd en dan ga je automatisch buiten de wereld staan of in de wereld komen. Dus ik ben een jaar of vijf lid geweest.

I: #00:44:33-0# Dat was lid van het SVHG. Maar u bent ook lid van het HV.

B: #00:44:35-3# Ja, maar daar heb ik niks gedaan

I: #00:44:33-2# Niks gedaan. Maar is dat voor of na die SVHG-periode geweest dat u lid bent geworden of liep dat gelijk op?

B: #00:44:40-3# Nee, ik ben denk ik door die Wim Geerts die mij in die kampen haalde, die heeft gezegd: 'Jij moet ook lid worden van het Humanistisch Verbond.' Toen zei ik: 'Tegen de tijd dat ik wat kan betalen, en als je afgestudeerd bent...' Toen zei hij: 'Maar de kans is dat als jij niet nu lid wordt, dat dat net precies de druppel is die de emmer doet onderlopen en dat ze dan opgeheven zijn wegens gebrek aan belangstelling. Dus je moet nú lid worden.' (Gelach) Ik kan me niet herinneren dat ik daarvoor enige activiteit voor ontwikkeld heb. Mogelijk heeft hij mij achter mijn rug om opgegeven, ik weet het niet.

I: #00:45:26-2# Slapend lid

B: #00:45:26-2# Zeker slapend lid, want ik heb geen enkele activiteit ontplooid.

I: #00:45:32-5# Waar woonde u toen u lid gemaakt werd van het HV, in Utrecht?

B: #00:45:37-3# Bij mijn moeder in Utrecht

I: #00:45:41-9# Maar u bent dus ook nooit bij een gemeenschap geweest die door de humanisten werden opgericht.

B: #00:45:48-4# Ik zou haast zeggen: 'ik wist niet dat ze bestonden'

I: #00:45:52-9# Maar u had er ook geen behoefte aan

B: #00:45:54-1# Misschien had ik er wel behoefte aan, maar wist ik het niet. Maar ik ben nooit naar een vergadering van het Humanistisch Verbond geweest. (I: onverstaanbaar)

I: #00:46:17-6# Nou ja, dat is dan snel klaar, dat HV-verhaal, want dat is er eigenlijk niet.

B: #00:46:21-9# Ik ben dus later een paar keer, dat heb ik ook in de stukken geschreven (onderbreking i.v.m. storende kettingzaag)

I: #00:46:33-9# Dus het Humanistisch Verbond slapend lid, 1951 lid geworden en niet in 1946, zoals wij meenden. Hoe was de reactie in uw omgeving dat u iets met het Humanistisch Verbond te maken had? Of met het humanisme?

B: #00:46:52-5# Geen grote rol, maar ik belandde dus bij TNO waar ik in dienst trad in een milieu waarin nogal wat redelijk orthodoxe collega's zaten en die heb ik regelmatig botsende discussies mee gehad en ruwweg kwamen die erop neer: we

mogen je graag, we vinden je aardig, maar het vinden het naar dat je naar de hel gaat. Dat werd gewoon keihard zo geformuleerd en dan ook door heel redelijke collega's. Dat is geleidelijk overgegaan. Een van deze mensen, een katholiek, Schweitzer, later hoogleraar oogheelkunde in Groningen en we zijn dik bevriend. Hij was een van mijn paranimfen. Dit soort geluiden is verdwenen, laat ik maar zeggen. Maar ik herinner me, ik had nogal eens een dierenarts, een jaargenoot van mijn vrouw die bij ons at, die was toen nog ongetrouwd, en zei: 'Ja, ik vind het altijd moeilijk bij jullie. Ik kom hier graag, vind het leuk, gezellig, maar ik voel me schuldig want eigenlijk zou ik jullie moeten redden van de hel. Maar ik begrijp wel, als ik daaraan begin, dat ik dan nooit meer uitnodigingen krijg, dan kan ik ook niet? Maar dat was in die tijd een normaal gedragspatroon.

I: #00:49:03-8# Normale reacties op het humanisme

B: #00:49:03-8# Het Humanistisch Verbond als zodanig speelde geen rol, ik geloof niet dat dat woord ooit gevallen is, maar dat ik gewoon geen geloof had, dat vonden ze naar.

I: #00:49:23-2# Omdat ze bang waren dat u in de hel zou komen

B: #00:49:27-8# Ja, dat vonden ze naar voor mij. Of ze voor andere mensen het goed vonden, dat weet ik niet

I: #00:49:37-4# Maar ontstond er dan ook geen discussie tussen u en degene die dat tegen je zegt. Ik bedoel, hoe verdedigde u zich, als dat al nodig was?

B: #00:49:48-8# Ik kan me niet herinneren dat we daar verder veel / ja, dat was zijn opvatting

I: #00:49:51-5# Er werden verder geen woorden aan vuil gemaakt?

B: #00:49:53-7# Maar we hebben in de tijd dat ik voorzitter was van die SVHG in Utrecht ook es een uitnodiging gehad van een dispuut in Nijmegen, een katholiek dispuut. Dat was wel interessant. Die nodigden ons uit tot een ontmoeting tussen hun dispuut, katholiek, duidelijk, helemaal katholiek door en door, en ons en we zouden allebei een deskundige meebrengen, een oudere, om ons te begeleiden. Toen heb ik Jaap van Praag opgebeld en die vond het prima om mee te komen. Maar de man die de katholieken begeleidde, zei: nee, er was een discussie gaande tussen het Humanistisch Verbond en de katholieken en om daarnaast nog weer een discussie te hebben met ons, hij wou daar niet aan deelnemen. Ik weet niet wie dat was. Toen heb ik dus Van Praag gezegd: dan moet jij ook niet komen. Die vertrouwde dat voor geen donder. Toen hebben we gezegd: dat risico moeten we dan maar nemen, maar ik vind om uit wantrouwen wél mee te komen, dat lijkt me ook niet alles. Niet een aangename discussie met Van Praag. Mijn enige contact dat ik met hem gehad heb. We kregen dus van de katholieken een compleet augustiniaans godsbewijs te horen waarvan je rustig kunt zeggen: dat is onzin, als je dat niet gelooft, dan geloof je dat niet. Dat was een vrij vruchteloze...

I: #00:51:46-0# Exerctie, ja. Maar Van Praag is wel meegegaan naar

B: #00:51:50-9# Nee

I: #00:51:53-4# En het was een bijeenkomst tussen twee disputen, ja ja. U zat daar als enige humanist tussen?

B: #00:52:06-8# Met een groepje

I: #00:52:18-9# Is dat nog vaker gebeurd, dit soort...

B: #00:52:18-9# Weet ik niet. Is best mogelijk dat ze in Delft dat ? ook hadden...

I: #00:52:23-1# Maar waar uzelf bij betrokken bent geweest?

B: #00:52:25-4# Nee. Het is wel interessant, mijn vrouw had eigenlijk nooit echte katholieken en protestanten ontmoet in haar leven, bij wijze van spreken, toen ze in Utrecht ging studeren. En dan plotseling kwam ze daar met zuiderlingen in contact, want de veterinaire opleiding was een van de weinige opleidingen die geen andere keuze hadden dan in Utrecht. Dus ze belandde daar met katholieken, fervente katholieken en er kon dus ook nooit enige bijeenkomst zijn die op zaterdag na twaalfen eindigde, want dan gingen de katholieken weg en de protestanten weg. Die heeft daar voor het eerst in haar leven met andere godsdiensten contact gehad. Ze heeft wel in die opleiding die ze in Deventer heeft gevolgd, landbouw huishoud, heeft ze haar landelijk eindexamen gehaald bij de katholieken in Posterholt en dat was wel boeiend als je dan boven het fornuis de spreuk ziet: Deze hitte is niks vergeleken met de hitte...

I: #00:54:04-9# In de hel (gelach) Grappig allemaal.

I: #00:54:14-8# Humanistische opvoeding. U bent humanist, althans u was lid van het Humanistisch Verbond, slapend lid, maar u hangt toch in zekere zin het humanistische gedachtengoed aan. Hebt u daar in de opvoeding van uw kinderen ook mee gewerkt, om dat zo te zeggen? Zijn uw kinderen humanistisch opgevoed?

B: #00:54:30-5# Stilzwijgend

I: #00:54:35-0# Stilzwijgend...

B: #00:54:35-0# Ik kan me niet herinneren dat dit thema een belangrijk thema was in de opvoeding. Maar ik ben überhaupt nooit zo'n erge opvoeder geweest. Ja, je zult wel een voorbeeld zijn ergens, maar dat ik nou een / Het is wel mooi, we hebben een ...

I: #00:54:59-4# Leefde u het humanisme voor?

B: #00:55:00-8# Niet expliciet. We hebben in zijn eindexamenjaar een vriend van onze kinderen een jaar in huis omdat zijn ouders in dat jaar verhuisden naar Leiden en ze

vonden / om nu in dat jaar hun zoon te laten verhuizen naar een andere school, vonden ze niet zo leuk. Toen zeiden ze: we wilden Robbert bij jullie droppen en die Robbert is bij ons een jaar geweest en dat was een ontzettend leuk jaar. Toen zei ik tegen die vader: Oliver, één ding: wij voeden hier niet op. Dat is natuurlijk onzin, maar niet helemaal. Ik bedoel: expliciet opvoeden, ik kan me niet herinneren dat ik me daar ooit veel mee bezig heb gehouden. Ik heb nooit boekjes van pedagogen gelezen en het is allemaal niet zo slecht uitgepakt. En Robbert heeft ervan genoten, want zijn vader was iemand die altijd bezig was met wat goed voor de kinderen was, tot doodvermoemens toe. Dus in zekere zin is Robbert ons vierde kind geworden, nog altijd. Maar ook kan ik me helemaal niet herinneren dat we opvoedkundig, mijn vrouw en ik dat we daar /

I: #00:56:49-6# Laat ik het dan anders vragen: wat zijn voor u belangrijke humanistische waarden of wat zijn voor u belangrijke waarden?

B: #00:56:53-4# Oe, dat is een moeilijke vraag!

I: #00:56:57-0# Ja, dat is ook een lastige vraag. En dus ook in relatie tot opvoeden, he? Ik neem aan dat u met bepaalde waarden leeft, en dan denk ik ook met een humanistische basis, en de vraag is dan: hoe toont zich dat in het gezin Vos ten aanzien van de kinderen. Wat wilde u per se niet?

B: #00:57:27-9# Het is een reële vraag, maar ik heb er nooit over nagedacht. Impliciet zal het wel eens aan de orde zijn gekomen, maar ik kan me niet herinneren dat we ooit in de familie ook daar problemen mee hebben gehad. (stille). Onze middelste zoon en het middelste kind, die was (denkt na) ja, die is in de jaren '70 gaan studeren en heeft de ? wel met enig enthousiasme aan de toenmalige studentenbeweging, niet al te intensief, maar hij heeft wel over dingen nagedacht, geloof ik, maar

I: #00:58:31-7# Of dat nou door u kwam, dat weet u niet (lachend)

B: #00:58:33-4# Nee, zeker niet, ik weet het niet.

I: #00:58:39-9# Maar heeft u bepaalde humanistische waarden die u hoog houdt, of niet?

B: #00:58:41-9# Niet expliciet. Ik neem aan dat je wel / mijn opvattingen wijken niet zo verschrikkelijk veel af van niet-christenen, niet-humanisten, denk ik.

I: #00:58:57-2# Je gaat fatsoenlijk met je medemensen om, dat soort algemene

B: #00:59:02-2# Ja, maar dat ik nu heb ervaren als typisch humanistische waarden, kan ik niet zeggen. Ik heb ook nooit de behoefte gehad om naar humanistische vergaderingen te gaan om opvattingen te expliciteren, laat ik maar zeggen. Noem het voor mijn part maar dat ik wat oppervlakkig geleefd heb.

I: #00:59:34-4# Werd u ook nooit uitgenodigd om naar vergaderingen te komen, als

lid van het HV?

B: #00:59:37-6# Ik beschrijf hier, dat is in dit stukje, dat ik op een gegeven moment door Kea Schuurman, een vriendin van ons, gezegd had: we gaan naar een vergadering met humanisten, vooral over Humanitas, een nog op te richten / nee, dat werd me niet eens verteld, dat het nog op te richten / een groep / dat zei de toenmalige wethouder Katan, voor ons Katan, ik weet niet of zijn naam bekend is, hij was hier wethouder en een paar mensen die ik later beter heb leren kennen

I: #01:00:33-7# Maar u werd uitgenodigd voor een bijeenkomst die te maken had met de oprichting van Humanitas?

B: #01:00:38-8# Ja, dat merkte ik toen ik er binnen was.

I: #01:00:42-6# Maar u bent wel gegaan, dus u bent op die uitnodiging ingegaan

B: #01:00:44-7# Ja, die vriendin zei: 't is net wat voor jou. Dus ik zei goed, ik had geen probleem. Het eind van het lied was dat aan het eind van de avond bleek dat ik benoemd was tot voorzitter van een op te richten afdeling van Humanitas. Dat wist ik allemaal niet. Die avond is dat tot mij doorgedrongen.

I: #01:01:09-8# Ja, maar daar is het ook bij gebleven?

B: #01:01:12-7# Ja en nee, want ik zei: ik moet eerlijk zeggen dat ik - dat heb ik toen ter plekke gezegd - wat moeten we eigenlijk met een afdeling Humanitas in het maatschappelijk werk? Is dat enigszins anders dan christelijk maatschappelijk werk? Dat was eigenlijk een opmerking van mij dat maakt dat je geschikt bent voor Humanitas als voorzitter, want je enige taak is om te zorgen dat het opgeheven kan worden in een gemeenschappelijk project

I: #01:02:02-5# Waar zowel christenen als humanisten

B: #01:02:09-0# Er was christelijk maatschappelijk werk en katholiek maatschappelijk werk, en er was geen heidens maatschappelijk werk. En ik moest die oprichten met het doel om het op te heffen. Nou, dat is gebeurd, dat heb ik goed gedaan (gelach van interviewer)

I: #01:02:23-5# Hoe lang heeft dat geduurd, tussen oprichting en opheffing?

B: #01:02:29-5# 't Is nooit opgeheven

I: #01:02:35-7# Het is opgegaan?

B: #01:02:35-7# Het is opgegaan en toen heb ik aan het landelijk bestuur van Humanitas geschreven: de taak die we ons gesteld hebben, is voltooid. Ik stel voor dat we onze afdeling, die dus niet actief meer is, want het is geïntegreerd, opheffen. Nou, dat is geweigerd. Ze vonden het verstandig dat het blijft en het bestaat nog steeds en ik ben nog steeds voorzitter van Humanitas, maar ik hoor nooit wat.

I: #01:03:14-8# (lachend) Merkwaardig. Humanitas afdeling Utrecht of

B: #01:03:18-2# Ik weet niet wat voor afdeling, het was dus een afdeling Bilthoven. Maar ze vonden: het opheffen moet je niet doen, van het landelijk bestuur

I: #01:03:33-5# Zat daar een reden achter of niet?

B: #01:03:34-8# Je hebt een organisatie en laat hem maar slapend bestaan. Nou, dat slapen duurt nou zo'n dertig jaar

I: #01:03:45-3# En er gebeurt nooit iets?

B: #01:03:45-3# Niet dat ik weet (gelach)

I: #01:03:50-4# Maar u wordt ook niet benaderd door andere bestuursleden?

B: #01:03:55-7# Nee

I: #01:03:55-7# Of kennen ze uw reputatie inmiddels, een beetje afhoudend?

B: #01:04:01-5# Dat is een jaar of anderhalf geleden door (zoekt naam) Ab Blaas secretaris Humanitas Heuvelrug ofzo, en die belde mij op, hij had ontdekt dat ik leefde en dat ik waarschijnlijk een van de oudste leden was van het Humanistisch Verbond. Hij wou eens komen kennismaken en ik heb een paar keer een hele een boeiende ontmoeting met hem gehad en dat was aardig. Maar ik geloof niet dat dat was om mijn oude Humanitas-ervaringen weer op te frissen. En ik ben ook nooit naar een vergadering geweest.

I: #01:05:06-9# Bestaat er eigenlijk een gemeenschap hier in Bilthoven?

B: #01:05:10-8# De Heuvelrug, maar of dat van het Humanistisch Verbond is of van Humanitas, ja, ik sta helemaal buiten die organisatie dus gooi dat min of meer op één hoop

I: #01:05:27-2# Maar u betaalt wel contributie aan het HV...

B: #01:05:27-2# Zowel Humanitas als Humanistisch Verbond betaal ik contributie.

I: #01:05:33-3# En u krijgt post van de organisaties

B: #01:05:36-4# En dat lees ik ook altijd globaal door. Maar, ja, ik ben geen actief denker op dit punt en ben op het ogenblik gewoon te oud om, ja, het is ook te vermoeiend gewoon. Maar ik heb dus nooit ook grote behoefte gevoeld om in überhaupt wat voor sociaal verband actief te zijn.

I: #01:06:14-1# U bent een solist

B: #01:06:17-6# Ja. Daar komt bij dat als mijn vrouw nou toevallig wel een actief figuur in dezen was geweest, maar die is zelfs nooit lid geworden, dus die had daar helemaal geen belangstelling voor.

I: #01:06:33-0# Nee, maar dat had eventueel iets kunnen veranderen.

B: #01:06:35-2# Ja, als zij helemaal in een andere richting, maar misschien had ik haar dan wel nooit getrouwd, dat weet ik niet

I: #01:06:39-8# (lachend) Dat kan ook, ja.

I: #01:06:46-4# Oke, meneer Vos, ik denk dat we alles verteld hebben. Of is er nog iets wat u aan mij kwijt wil, of in ieder geval aan de goedgezinschap.

B: #01:07:01-2# Even zien, ik heb aantekeningen gemaakt. Ik dacht bij mezelf: wie kende ik nou eigenlijk bij het Humanistisch Verbond? Ik heb opgeschreven als eerste bovenaan: Esther Vrind-van Praag. Dat is een zuster van Jaap van Praag en die heb ik door toeval, doordat ze een opleidster was van mijn schoonzuster, goed leren kennen. (lawaai, interview wordt onderbroken)

B: #01:07:37-8# Ik heb nog even zitten denken, we hebben het helemaal niet gehad over mijn werk aan het Humanistisch Verbond voor Levens- en Gezinsmoeilijkheden.

I: #01:07:48-8# O

B: #01:07:50-4# Dat staat daar ook in geschreven

I: #01:07:53-1# Ja, maar dat heb ik niet paraat, ik heb dat één keer gelezen. Maar misschien kunt u daar nog iets over vertellen?

B: #01:08:02-3# Ja, ik ben dus op een gegeven moment benaderd door iemand. Wie, weet ik niet, maar ik neem aan dat hij van het Humanistisch Verbond of Humanitas was, ik weet ook de naam niet meer. Ze waren bezig een bureau op te richten voor Levens- en Gezinsmoeilijkheden op humanistische grondslag. Dat is samen van Humanitas en het Humanistisch Verbond in Utrecht. Daar was best behoefte aan, dat geloof ik ook wel. Ik zal er zo een voorbeeld van geven. Maar om nu zo'n bureau te runnen, dan moet je geld hebben natuurlijk, daar is een voortgezette opleiding maatschappelijk werk voor nodig en je hebt een psychiater die één keer in de week overleg komt voeren, maar die ziet geen patiënten of cliënten. En je hebt, dat staat in de wet, of in de regeling, een geestelijk raadsman daarvoor nodig. Bij protestanten en katholieken was het nooit een probleem wie je neemt, daar heb je een dominee voor

I: #01:09:28-3# Of een pastor

B: #01:09:28-3# Een pastoor, maar wat moet je dan hebben bij de humanisten? Nou, dat werd deze persoon.

I: #01:09:37-1# U werd raadsman

B: #01:09:37-1# Hoe ze aan mij gekomen zijn, weet ik niet. In hoeverre ze mijn geschiktheid beoordeeld hebben, weet ik niet, maar ik werd wel op een gegeven moment benaderd of ik dat kon doen.

I: #01:09:47-0# Wanneer was dat, welk tijdvak?

B: #01:09:51-3# (zoekt)

I: #01:10:05-6# Jaren 60 of later?

B: #01:10:12-2# Ik denk dat het na... Jaren 70. Ik heb het dus een aantal jaren gedaan. Nee, is toch 60 geweest, want ik was / in '71 ging ik een tijd naar Amerika en toen ben ik ermee gestopt. Maar het was wel boeiend, ik vond het boeiend

I: #01:10:36-8# Maar wat was uw functie dan? Was u raadsman? Gesprekpartner?

B: #01:10:45-7# Kijk, je zag nooit cliënten. Er werden gevallen / een keer in de week moest ik daarheen, op maandag, en dan bespraken we gevallen.

I: #01:10:53-3# Maatschappelijk werker, en u en...

B: #01:10:55-0# En een psychiater. En mijn rol, dat staat ook beschreven in dat stukje, was in hoofdzaak om als de psychiater weer aankwam met: 'O, dat is typisch een geval van', een of andere psychiatrische karakterisering, dan was mijn rol in hoofdzaak om te vragen: 'Zou het ook een normaal mens kunnen zijn?' Dat was niet onnuttig dus.

I: #01:11:20-6# Nee.

B: #01:11:25-7# Wat me ook opviel, was dat die psychiater niet zo erg afweek in zijn gedachtenwereld van wat ik ook in de katholieke en protestantse richting de indruk kreeg, opvattingen over scheiding en abortus, liep hij niet geweldig voorop in moderne inzichten. Ik had dus niet onnuttig commentaar.

I: #01:12:00-6# Nee, een luisterend oor en reageren op wat er gezegd wordt. Maar ook vanuit de hoek van...

B: #01:12:06-4# Ik herinner me bijvoorbeeld een voorbeeld, dat was wel interessant, van een vrouw, een katholieke mevrouw die verkracht was en abortus wou plegen, maar wel begreep dat ze bij een katholiek bureau voor levens- en gezinsmoeilijkheden niet welkom zou zijn. Abortus was daar een vloek. Dus die kwam bij het Humanistisch Verbond, bij het humanistisch bureau om hulp te zoeken bij deze beslissing. Wat was het commentaar van de psychiater, een humanistische psychiater? Nou ja, je kunt wel zeggen: je kan abortus plegen, maar volgende week is ze natuurlijk weer zwanger.

I: #01:13:03-4# Ach.

B: #01:13:06-9# Ik vond niet dat dat uitmuntte in modern...

I: #01:13:09-0# Nee

B: #01:13:09-0# Een zeer geschikte man, hoor, maar

I: #01:13:11-9# Nogal bot eigenlijk

B: #01:13:09-1# Wat bot. Ik had dus, in dezen heb ik dus, kan ik zeggen, voor het eerst van mijn leven een expliciet humanistisch standpunt ingenomen.

I: #01:13:23-5# (gelach) ja

B: #01:13:30-1# Dat element ontbrak dus nog in de discussie. Maar goed, dus verder in het Humanistisch Verbond Esther Vrind-van Praag leren kennen als een ontzettend capabele tante. Haar man is een van de eerste gefusilleerde gijzelaars geweest.

I: #01:13:53-5# In Sint-Michielsgestel

B: #01:13:58-8# Nee, hij is niet eens daarvoor / hij is in een apart gijzelaarskamp, wel in diezelfde tijd. Ik heb dus Jaap van Praag wel eens één keer aan de telefoon gehad, geloof ik. En ik heb dus wat contact gehad met Jan Brandt Corstius, de vader van Hugo en Frank en dat was mijn oud-leraar Nederlands. Een betrekkelijk korte tijd, want hij is, denk ik, toen ik in de tweede klas van het gym zat, ondergedoken. Dus heb ik hem helemaal niet goed / maar ik heb hem later dus nogal eens leren kennen, als ik probeerde hem voor een dispuut te krijgen in Leiden

I: #01:14:49-8# Als spreker?

B: #01:14:53-0# Als spreker, zeg maar. (denkt na) Ja, maar het zijn dus maar oppervlakkige contacten geweest en ik vond dat / met Jaap van Praag heb ik dus contact gehad over dat bezoek aan die katholieke studentenvereniging

I: #01:15:22-4# Dat dispuut, in Nijmegen

B: #01:15:22-4# Toen had ik het gevoel dat hij nogal dogmatische gedachten had, wantrouwende gedachten, laat ik maar zeggen, tegen die katholieke gastheer. En toen zei ik: 'Ja, maar dat moeten we ook niet hebben dan, als jij met wantrouwen daarheen gaat.' Maar dat is dus alles wat ik aan humanistische contacten / en een keer per jaar, zo'n twee keer gehad, geloof ik, zo'n vergadering van mensen die kampen leidden, ook met andere hoofden, die mij dus beschuldigden van dat ik niet socialistisch dacht

I: #01:16:06-2# Ja. (lachend:) Maar elitair

B: #01:16:08-7# Ja, in feite is het wat achtergrondinformatie bij dit stuk, daar komt het op neer.

I: #01:16:18-3# Oké, meneer Vos, ik denk dat we klaar zijn (telefoon gaat) om het interview af te sluiten meneer Vos. Alles is gezegd wat u had willen zeggen, wat u zich herinnert. En u heeft een stuk geschreven waarin de nodige informatie te vinden is.

B: #01:16:50-0# Ja, ik denk dat ik niet veel meer kan inbrengen

I: #01:16:52-0# Nee, nou ja, u heeft een heleboel verteld. Het is vandaag 1 mei, moet ik nog even zeggen. Hiermee kunnen we het interview beëindigen. Dank u wel.

B: #01:17:08-2# Graag gedaan.

#01:17:11-0# Einde